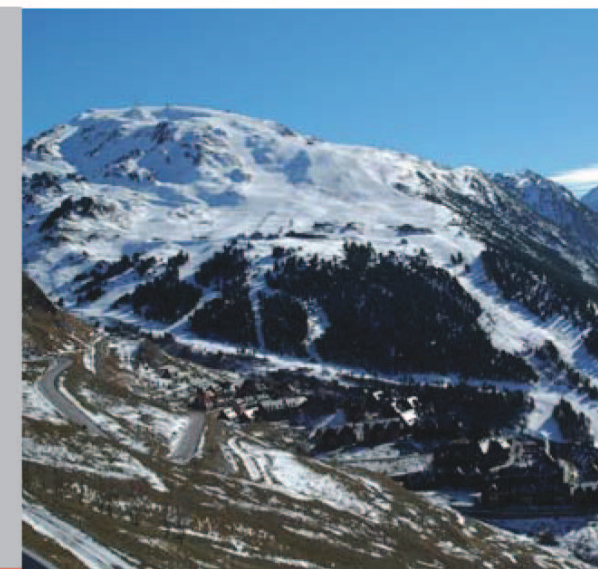

Alt Pirineu i Aran

Catàleg de
paisatge
Volum IIa

Memòria

Aprovació definitiva
Abril 2013

ÍNDEX DEL VOLUM II a

1. INTRODUCCIÓ	1
2. LES UNITATS DE PAISATGE	5
Era Baisha Val d'Aran	7
Era Nauta Val d'Aran	33
Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici	61
Altes Nogueres	87
Valls d'Àneu	113
Massís de l'Orri - Valls de Castellbò i d'Aguilar	141
Pastures de l'Alt Pirineu	167
Sant Gervàs - Montcortès	197
Plana de l'Urgellet	221
Solana del Baridà	245

ÍNDEX DE MAPES

Era Baisha Val d'Aran. Situació	9	Pastures de l'Alt Pirineu. Situació	169
Era Baisha Val d'Aran. Miradors i itineraris.	27	Pastures de l'Alt Pirineu. Miradors i itineraris	191
Era Baisha Val d'Aran. Valors estètics.	29	Pastures de l'Alt Pirineu. Valors estètics.	193
Era Baisha Val d'Aran. Valors històrics, socials i simbòlics	31	Pastures de l'Alt Pirineu. Valors històrics, socials i simbòlics	195
Era Nauta Val d'Aran. Situació	35	Sant Gervàs - Montcortès. Situació	199
Era Nauta Val d'Aran. Miradors i itineraris.	55	Sant Gervàs - Montcortès. Miradors i itineraris.	215
Era Nauta Val d'Aran. Valors estètics	57	Sant Gervàs - Montcortès. Valors estètics	217
Era Nauta Val d'Aran. Valors històrics, socials i simbòlics	59	Sant Gervàs - Montcortès. Valors històrics, socials i simbòlics	219
Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici. Situació	63	Plana de l'Urgellet. Situació.	223
Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici. Miradors i itineraris	81	Plana de l'Urgellet. Miradors i itineraris	239
Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici. Valors estètics	83	Plana de l'Urgellet. Valors estètics	241
Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici. Valors històrics, socials i simbòlics.	85	Plana de l'Urgellet. Valors històrics, socials i simbòlics.	243
Altes Nogueres. Situació	89	Solana del Baridà. Situació	247
Altes Nogueres. Miradors i itineraris	107	Solana del Baridà. Miradors i itineraris	261
Altes Nogueres. Valors estètics.	109	Solana del Baridà. Valors estètics.	263
Altes Nogueres. Valors històrics, socials i simbòlics	111	Solana del Baridà. Valors històrics, socials i simbòlics	265
Valls d'Àneu. Situació	115		
Valls d'Àneu. Miradors i itineraris.	135		
Valls d'Àneu. Valors estètics	137		
Valls d'Àneu. Valors històrics, socials i simbòlics	139		
Massís de l'Orri - Valls de Castellbò i d'Aguilar. Situació.	143		
Massís de l'Orri - Valls de Castellbò i d'Aguilar. Miradors i itineraris	161		
Massís de l'Orri - Valls de Castellbò i d'Aguilar. Valors estètics	163		
Massís de l'Orri - Valls de Castellbò i d'Aguilar. Valors històrics, socials i simbòlics.	165		

ÍNDEX DE FIGURES

Figura 1: Unitats de paisatge de l'Alt Pirineu i Aran	3	fesomia urbana original	14
Figura 2: La vall del barranc de Besiberri i la cresta homònima, a l'Alta Ribagorça	3	Figura 1.18: Representació de Spannocchi de la vall, datada del 1594.....	15
Figura 3: Ribes del barranc d'Esplugafreda, a prop d'Orrit, a la Terreta	3	Figura 1.19: Representació d'un indret d'era Baisha Val d'Aran en una pintura de Josep Marfà	15
Figura 4: El llogaret de Sisquer, com molts altres de la vall de la Vansa, manté intacta la seva riquesa arquitectònica rural	3	Figura 1.20: Paisatge de la Val dera Artiga de Lin, en una pintura de Joan Subirà	15
Figura 1.1: L'aspecte actual dels boscos d'era Baisha Val d'Aran és el resultat de l'explotació que se n'ha fet fins ara	7	Figura 1.21: Boscos de la Val dera Artiga de Lin i els cims de la Maladeta, des del poble de Vilamòs	16
Figura 1.2: Còth deth Hòro des de l'Artiga de Lin, a la capçalera del riu Joèu	8	Figura 1.22: Església del petit nucli de Sant Joan de Toran	16
Figura 1.3: Conjunt arquitectònic de l'església de Bausen	8	Figura 1.23: Església romànica dera Purificacion de Maria de Bossòst	17
Figura 1.4: Saut de Sant Laurenç, a la Val deth Toran	8	Figura 1.24: El poble de Bausen és un dels màxims exponents del paisatge dels nuclis elevats de les valls laterals d'era Baisha Val d'Aran	18
Figura 1.5: Campanar de l'església de Sant Sernilh de Canejan	8	Figura 1.25: Plaça deth Haro de Les, centrada pel característic i cèlebre «Haro» que es crema la nit de Sant Joan i s'aixeca El dia de Sant Pere, per presidir la plaça tot l'any	18
Figura 1.6: L'Aneto i els cims de la capçalera de la Val dera Artiga de Lin són visibles des d'uns quants nuclis de la unitat, com Vilamòs i Arres	10	Figura 1.26: Temple de Sant Joan d'Arres, a mig camí entre els pobles d'Arres de Jos i Arres de Sus	19
Figura 1.7: Aiguabarreig de la Garona amb el riu Joeu, prop del pont d'Arró	10	Figura 1.27: Poble de Canejan, a l'entrada de la Val deth Toran, vist des del Coret de Bausen	19
Figura 1.8: Fagedes de la vall de Toran, des de Sant Joan de Toran	10	Figura 1.28: Els Uelhs deth Joeu, a la Val dera Artiga de Lin, és un dels indrets més visitats de l'àmbit de la unitat donada, la seva espectacularitat	19
Figura 1.9: Turó on es conserven les poques restes de l'antic Castèth Leon, a es Bòrdes	11	Figura 1.29: El pas fronterer amb França a través del pas deth Portilhon de Bossòst és una de les rutes més freqüentades pels visitants de la zona.....	20
Figura 1.10: Petita agupació de bordes a prop de Sant Joan de Toran	11	Figura 1.30: El passeig de Bossòst és un dels indrets més visitats, cèlebres i icaracterístics del paisatge urbà d'era Baisha Val d'Aran	20
Figura 1.11: Prats de pastura als voltants d'Arres de Sus	12	Figura 1.31: El sector comercial és ben present al passeig de Bossòst i configura el caràcter actual d'aquesta població	21
Figura 1.12: El poble d'es Bòrdes fa unes quantes dècades. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	12	Figura 1.32: L'ocupació del fons de vall és ben patent a la plana on s'assenta el nucli de Bossòst	21
Figura 1.13: El Castèth de Les, antic baluard aranès a la vora dreta de la Garona	12	Figura 1.33: Les línies d'alta tensió són un dels principals impactes en el paisatge de la unitat... 21	
Figura 1.14: La vila de Bossòst unes quantes dècades enrera. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	13	Figura 1.34: Les activitats extractives acostumen a suposar un cert impacte visual, com aquesta pedrera a prop de Bossòst.....	22
Figura 1.15: El paisatge forestal actual de la vall de Toran és el resultat de l'ús humà que se n'ha fet des d'antic	13	Figura 1.35: Bossòst és el nucli de més entitat d'era Baisha Val d'Aran i així s'apunta que ho continuï essent gràcies a la seva aptitud de sòl per al creixement, l'anomenada Lana.	22
Figura 1.16: El paisatge urbà actual de la vila de Les és dominat per les zones comercials orientades als visitants francesos	13		
Figura 1.17: Molts nuclis petits, com ara Arró, tot i les noves construccions, segueixen mantenint la seva			

Figura 1.36: El valor paisatgístic, estètic i arquitectònic de pobles com Bausen és un actiu a tenir en compte	23	d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	40
Figura 1.37: Boscos i cims de la capçalera de la Val deth Toran, prop del refugi dera Honeria	23	Figura 2.15: El sector de Mijaran, al nord de Vielha, és potser la zona de fons de vall de la unitat que més transformacions ha experimentat, concentrant els màxims creixements en implantacions d'empreses del sector terciari i industrial, i també en nous creixements urbans i d'infraestructures viàries	40
Figura 2.1: Era Nauta Val d'Aran des de la carretera d'accés al Plan de Beret mostra el teló de fons sempre blanc de la Maladeta	33	Figura 2.16: L'especialització turística de la zona de la Nauta Garona ha provocat l'abandonament dels prats que envolten els nuclis de població, amb el conseqüent acostament dels boscos i matollars a les cases de nova construcció	40
Figura 2.2: La vall d'Aiguamòg és una vall penjada que neix al circ glacial de Colomers i desaiqua a la Garona molt a prop de Salardú	34	Figura 2.17: La major part de la superfície d'aigües continentals a la unitat queda representada per llacs naturals d'alta muntanya. Només el Barratge d'Aiguamòg genera una làmina d'aigua d'origen artificial	41
Figura 2.3: Conurbació urbana a Vielha e Mijaran, des de Vilac	34	Figura 2.18: La urbanització de Pujo, a la solana de Salardú, és un exemple de nucli urbà de nova planta totalment desagregat del nucli de població antic que li és proper, tant pel que fa a la localització de l'assentament com per l'estil arquitectònic de les construccions	41
Figura 2.4: La vall de Ruda i la urbanització de Baquèira a la cota 1.500, en una dinàmica urbana encara expansiva	34	Figura 2.19: Pintura que mostra un dels conjunts de pobles de més interès de la unitat, amb Unha coronant el turó sobre el qual s'assenta i Salardú als seus peus	42
Figura 2.5: El Plan de Beret és un indret ple de racons interessants que mostra bells contrastos paisatgístics entre estacions	34	Figura 2.20: Una de les vistes d'era Nauta val d'Aran preferides pels pintors paisatgistes és el poble d'Arties amb el cim del Montardo tancant la vall de Valarties.	42
Figura 2.6: Aspecte hivernal de la vall de Ruda, capçalera de la Garona, amb origen al circ glacial de Saboredo	36	Figura 2.21: L'alternança de cims arrodonits i escarpats de la Tuca i de Sarrahèra, juntament amb els grans boscos de la vall del Nere, són un dels grans atractius naturals de la unitat	43
Figura 2.7: Els densos boscos de pinedes i avetoses són un element característic que enfosqueix el paisatge vegetal de les obagues d'era Nauta Val d'Aran, acostant-se cada cop més als nuclis urbans del fons de vall	36	Figura 2.22: L'església i els jardins de Vilac són una balconada sobre Vielha i el bosc de la Baricauba, així com un referent visual des de molts dels racons del Mièi Aran	43
Figura 2.8: Aspecte del poble d'Arties a la primera meitat del segle XX, en una imatge antiga que mostra un ús i aprofitament del territori ben diferent a l'actual. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	37	Figura 2.23: Salardú i Unha arrupits sota els boscos de caducifolis del Solan i dels roquissars del Poi d'Unha	44
Figura 2.9: El Plan de Beret és un indret de notable concentració de monuments megalítics. A la fotografia, el menhir de la Pèira Ròia	37	Figura 2.24: La talla romànica del Sant Crist de Salardú, de fusta policromada, és una de les joies escultòriques d'aquest estil de major interès de la unitat i de la comarca	44
Figura 2.10: Els herbeis alpins són un terreny ideal per a l'aprofitament ramader, com és el cas dels del Port de la Bonaigua, uns terrenys que a l'hivern són freqüentats per desenes de milers d'esquiadors	38	Figura 2.25: La solana on s'enlairen els pobles de Vilac i Mont permet veure plenament els canvis que experimenta l'entorn de Vielha	45
Figura 2.11: Fotografia antiga que mostra els intensos treballs forestals i ramaders als boscos i prats de Valarties, a prop d'Arties. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	38	Figura 2.26: Tot i estar allunyada del centre neuràlgic de Vaquèira, Vielha també ha experimentat transformacions importants i s'hi ha desenvolupat un pol d'activitats terciàries i industrials que ha diversificat l'economia de la zona, i ha transformat l'entorn de Mijaran	45
Figura 2.12: El santuari i l'antic hospital de Montgarri, ara reconvertit en refugi d'excursionistes en una imatge actual que s'allunya molt del que va ser aquest enclavament de població situat entre les unitats d'era Nauta Val d'Aran i les Altes Nogueres, a tocar de la veïna comarca del Pallars Sobirà	39	Figura 2.27: El Plan de Beret ofereix la possibilitat de practicar l'esquí de fons, una modalitat que permet gaudir del paisatge de manera més tranquil·la	45
Figura 2.13: Concentració de tractants de bestiar en una fotografia històrica en un prat a tocar de Vielha, que es pot veure al fons de la imatge. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	39	Figura 2.28: La carretera que puja al Plan de Beret és una balconada que permet copsar, quasi en la seva totalitat, el paisatge d'era Nauta val d'Aran i detectar-ne tot el seu ventall de valors des del fons de vall fins a les altes muntanyes dels Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici i la Maladeta	46
Figura 2.14: Fotografia antiga del Plan de Beret. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut			

- Figura 2.29: Des de Bagergue es poden efectuar diversos recorreguts cap a punts emblemàtics de la zona: el Coret de Varradòs, els rasos de Liat i, només a peu, el Plan de Beret per un recorregut alternatiu al de la carretera de Vaquèira 46
- Figura 2.30: El bosc de la Baricauva, a cavall de les unitats d'era Nauta val d'Aran i era Baisha Val d'Aran és recorregut per una estreta i sinuosa carretera asfaltada que enllaça Gausac amb es Bòrdes en un traçat que passa per una de les masses forestals de més interès d'ambdues unitats de paisatge 47
- Figura 2.31: Arties és un punt d'atracció per a molts visitants degut a la seva especial situació a la confluència de la Garona i el Valarties, provinent dels Lacs Majors i dels vessants del Montardo 48
- Figura 2.32: El dinamisme turístic i residencial s'ha traduït, durant els darrers anys, en un creixement urbanístic desmesurat que ha convertit Vielha en una petita conurbació contínua amb els nuclis més propers de Betren i Gausac 48
- Figura 2.33: L'abandonament de l'activitat agroramadera ha portat a la pèrdua del patró urbà característic de la majoria de pobles al llarg de la vall de la Garona 48
- Figura 2.34: Nuclis com Betren mostren l'heterogeneïtat de les noves construccions a l'entorn de molts pobles de la vall (cases adossades, cases unifamiliars, blocs d'apartaments, grans hotels), sovint deixant en segon pla elements com els campanars que han estat tradicionalment el referent visual dels nuclis de població 49
- Figura 2.35: Algunes instal·lacions de l'antiga estació d'esquí de la Tuca-Malh Blanc, a Betren, encara són ben visibles en uns terrenys ara mig abandonats però que poden tornar a revaloritzar-se si els plans de reobertura fructifiquen 49
- Figura 2.36: La urbanització de Ruda, a Vaquèira, és ara per ara el sector més dinàmic des del punt de vista del creixement urbanístic, i de ben segur també el lloc amb més impacte visual de la unitat 50
- Figura 2.37: La concentració de paisatges alterats, conjuntament amb la pèrdua de la tranquil·litat a l'entorn de les estacions d'esquí durant l'hivern, és una de les màximes debilitats d'aquest model de desenvolupament 50
- Figura 2.38: Ço de Brastet, a Unha, una de les cases més antigues de la Val d'Aran, que passa un xic desapercebuda per la major part dels visitants 51
- Figura 2.39: Nuclis com Gessa, tot i els creixements experimentats, no s'han vist tan alterats com els principals del municipi de Naut Aran i Vielha e Mijaran, essent aquest un exemple de relativa contenció en el creixement urbà i la no concentració dels màxims creixements només a nuclis com Vielha, Salardú o Arties 51
- Figura 3.1: L'aspecte de la vall de Monestero vista des del pic de Peguera és el paisatge dominant a la unitat 61
- Figura 3.2: L'estany Tort, a la capçalera del Flamisell, amb les vies dels antics carrilets de les obres hidroelèctriques ben visibles encara 62
- Figura 3.3: La vall de Monestero, amb els Encantats en primer terme i el pic de Peguera al fons 62
- Figura 3.4: Un dels molts i variats estanys d'origen glacial que hi ha a la unitat 62
- Figura 3.5: Els pics de lo Teso i Roca Blanca des de les Planes de Son, a la perifèria del Parc Nacional i de la unitat 62
- Figura 3.6: Els cims i les carenes granítiques, com aquesta entre els cims del Peguera i de Saburó, són els elements dominants de la unitat 64
- Figura 3.7: La cascada de Ratera vessa les seves aigües de l'estany de Ratera al de Sant Maurici 65
- Figura 3.8: Bosc mixt de coníferes i de caducifolis a les ribes de l'estany de Ratera 65
- Figura 3.9: Seqüència de l'evolució del paisatge de la vall de Sant Maurici des de la darrera glaciació fins a l'actualitat 66
- Figura 3.10: Ramats de vaques pasturant a la vora de l'estany Llong (vall de Sant Nicolau), en una imatge de la primera meitat del segle XX. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 67
- Figura 3.11: Imatge hivernal dels Encantats des de l'estany de Sant Maurici 67
- Figura 3.12: Nombrosos estanys es troben actualment connectats i represats per a l'aprofitament hidroelèctric, com el de Mar i de Colomina, a la capçalera del Flamisell 68
- Figura 3.13: A alguns prats alpins, com aquest a la vora del refugi de Colomina, encara hi pasturen els ramats de vaques en època estival 68
- Figura 3.14: Els Encantats, en una pintura de l'artista de la Pobla de Segur Joan Subirà 69
- Figura 3.15: El Montardo vist des de la ribera de Valarties, segons una pintura de Joan Subirà 70
- Figura 3.16: L'estany de Besiberri i el pic del mateix nom, a la conca de la Noguera Ribagorçana 70
- Figura 3.17: L'obaga del riu Escrita, al camí que porta a l'estany de Sant Maurici, és coberta per densos boscos de coníferes 71
- Figura 3.18: La tardor aporta un cromatisme al paisatge de la unitat, especialment quan les primeres neus també comencen a fer acte de presència als cims de les muntanyes 71
- Figura 3.19: L'estany de Colomina amb els pic de Peguera i el Tuc de Saburó com a teló de fons 72
- Figura 3.20: El refugi de Colomina, situat al bell mig del circ lacustre de la capçalera de la vall Fosca, és

un dels més emblemàtics de la zona	72	sobre el Monteixo, al sud.....	88
Figura 3.21: Panell informatiu de les rutes a peu més accessibles de la ribera de Caldes, a la presa de Cavallers	72	Figura 4.4: La Pica d'Estats	88
Figura 3.22: El nucli d'Espot, tot i estar als límits exteriors de la unitat, és un clar exemple de les dinàmiques urbanístiques que tenen lloc per la seva proximitat al Parc Nacional i a les estacions d'esquí, en convivència sovint conflictiva amb les mostres d'arquitectura de més càrrega simbòlica	72	Figura 4.5: L'església de Santa Maria de Ribera de Cardós destaca pel seu campanar de torre, mostra rellevant del romànic pirinenc	88
Figura 3.23: L'estany Major de Colomers i el nou refugi de Colomers, a la capçalera del riu d'Aiguamòg	73	Figura 4.6: Les agrupacions de bordes, com les de Noarre, són un dels elements més distintius de les valls de les Altes Nogueres	90
Figura 3.24: La figura dels Encantats és un referent visual quasi omnipresent en qualsevol ruta per la capçalera del riu Escrita	74	Figura 4.7: L'estany de Romedo de Dalt, amb la seva característica illa, és un dels més grans i emblemàtics dels circs glacials de la capçalera de la Noguera de Lladorre	90
Figura 3.25: L'estany Llong és un dels més visitats donada la seva proximitat al refugi homònim, per ser punt de pas de les grans excursions per la capçalera del Sant Nicolau i pels arbres monumentals que hi ha als les seves ribes	74	Figura 4.8: El vessant sud de la serra de Màniga presenta un paisatge vegetal de matollars i boscos de coníferes esclarissats, que no es veuen afavorits a causa de les condicions climàtiques d'influència mediterrània, d'un aprofitament forestal i ramader intens en temps passats i d'uns sòls poc productius	90
Figura 3.26: Senyalització de senders a prop de l'estany de Ratera	75	Figura 4.9: La gran massa boscosa del Bosc de Virós s'estén des de la carena de la serra de Màniga fins al fons de la vall Ferrera, als pobles d'Araós i Ainet de Besan	91
Figura 3.27: Alguns camins han estat adaptats per a persones amb mobilitat reduïda, segons criteris d'universalització de l'accessibilitat a les zones més emblemàtiques del Parc Nacional, com aquesta d'Aigüestortes	75	Figura 4.10: La càrrega ramadera que ha suportat el territori de les Altes Nogueres ha anat minvant amb el pas de les dècades fins avui. A la fotografia, un extens ramat d'ovelles als prats de l'alta vall de Bonabé, ara fa uns quants decennis. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	91
Figura 3.28: El risc d'allaus és un dels perills més forts per a les persones que practiquen l'alpinisme hivernal. A la fotografia, la cara oest de la cresta dels Besiberris	76	Figura 4.11: La vall de Bonabé, tot i l'actual manca de població permanent, presenta un paisatge ric i variat fruit de segles d'intervenció humana i d'aprofitaments forestals i ramaders	92
Figura 3.29: La presa de Cavallers, a la ribera de Caldes, és potser la infraestructura que causa més impacte visual de tot l'àmbit de la unitat	76	Figura 4.12: Restes de construccions defensives del front del Pallars de la Guerra Civil espanyola a les carenes de la serra d'Aurati, entre la vall de Cardós i la Vall d'Àneu	92
Figura 3.30: Les antigues preses i construccions sorgides arran de l'aprofitament hidroelèctric de la primera meitat del segle XX són avui un cert reclam per al turisme, com ara aquesta zona de l'estany Gento	76	Figura 4.13: Al nucli d'Alins, a la vall Ferrera, paradigma de la multiplicitat d'activitats i vestigis de construccions antigues i modernes conviuen amb el sector ramader i turístic	93
Figura 3.31: Els gestors del Parc Nacional són, ara per ara, els agents amb més capacitat de decisió sobre l'evolució del paisatge a la unitat, fet que queda patent als panells informatius de les principals portes d'entrada al parc	77	Figura 4.14: El contrast de paisatges de les Altes Nogueres, determinats per la litologia, la vegetació i el pas de les estacions, es pot copsar des de molts miradors privilegiats de la unitat, com aquest de la fotografia, des del cim de lo Cuco, a la vall de Cardós	93
Figura 3.32: El desmantellament de les casernes de la presa de Cavallers es pot veure com un factor positiu, donat l'estat de degradació en que es trobaven, o negatiu, per la pèrdua d'una oportunitat de guanyar un equipament pel Parc Nacional	78	Figura 4.15: Les bosquines i els matollars que colonitzen antics prats abandonats constitueixen un paisatge que va guanyant presència a les Altes Nogueres progressivament, fruit del procés de naturalització derivat de l'abandonament de les activitats agroramaderes	93
Figura 4.1: La vall Ferrera amb el poble d'Alins en primer terme i sota l'atent esguard del Monteixo	87	Figura 4.16: L'estany de Certascan és el més gran dels Pirineus i un referent pels excursionistes. El nivell de les seves aigües està condicionat a l'aprofitament hidroelèctric	94
Figura 4.2: El poble de Burg, situat a la Coma de Burg i cap del municipi de Farrera, s'esglaona als inclinats vessants del Solà de Burg	88	Figura 4.17: Poble de Farrera i Marsal de Farrera, un dels habitants més estimats i enyorats després de la seva mort fa pocs anys, en una fotografia d'Àlex Tena, un andorrà resident al Centre d'Art i Natura de Farrera l'any 2003	94
Figura 4.3: L'estany de Sotllo es troba al bell mig del camí de la Pica, dominant una magnífica panoràmica			

- Figura 4.18: Composició artística fruit de l'intercanvi internacional d'artistes promocionat per l'associació d'Amics del Centre d'Art i Natura de Farrera. 95
- Figura 4.19: Composició artística realitzada per Clare Langan durant l'intercanvi internacional d'artistes promocionat per l'associació d'Amics del Centre d'Art i Natura de Farrera 95
- Figura 4.20: Composició artística fruit de l'intercanvi internacional d'artistes promocionat per l'associació d'Amics del Centre d'Art i Natura de Farrera. 95
- Figura 4.21: L'alta vall del riu de Tavascan permet gaudir d'uns paisatges alpins de gran bellesa amb boscos de coníferes i de caducifolis, prats de pastura i cims rocallosos d'agudes arestes 95
- Figura 4.22: El port de Tavascan ha estat un dels grans passos de comunicació entre el Pallars i la vall del Salat, ja a França, que ara resta oblidat per aquest ús 96
- Figura 4.23: Molts pobles de la vall Ferrera, com Ainet de Besan, encara conserven part de l'encant de les construccions vernaculars 96
- Figura 4.24: La vall Ferrera convida a gaudir d'un entorn on ja fa molt temps que s'assegura que s'hi pot escoltar el silenci 96
- Figura 4.25: El poble de Tor, tot i el seu aïllament i les dificultats d'accés, és un dels més emblemàtics de la unitat i dels que millor conserva la seva trama urbana original i més proper al paisatge alpí característic de les Altes Nogueres 97
- Figura 4.26: La petita vall d'Esterrí de Cardós gaudeix d'un dels paisatges més variats i rics de la unitat, amb un mosaic agroforestal de gran bellesa que denota encara un aprofitament ramader i forestal rendible..... 97
- Figura 4.27: Els boscos, els prats i les bordes de la vall de Santa Magdalena aporten valor estètic al paisatge de la part més meridional de les Altes Nogueres 97
- Figura 4.28: La vall de Tavascan, camí del port del mateix nom, presenta la fesomia característica dels tálvegs arrodonits en forma d'U deguda a l'acció de les glaceres que van modelar el seu relleu..... 97
- Figura 4.29: L'església romànica de Santa Maria de la Torre, a la vora de la Noguera de Vallferrera, sorprèn pel seu emplaçament 98
- Figura 4.30: Un dels diversos ponts antics que creuen la Noguera de Cardós, en una zona amb una densitat única al Pirineu català de construccions civils d'aquest estil 98
- Figura 4.31: El petit embassament de Graus és un dels elements que denota el valor productiu de l'aigua a les Altes Nogueres, altament aprofitades per a la generació d'energia elèctrica 99
- Figura 4.32: La Pica d'Estats és el cim més emblemàtic de les Altes Nogueres i també, en bona part, de Catalunya. La seva llarga ascensió és efectuada per molts excursionistes que pretenen assolir el sostre del Pirineu català 100
- Figura 4.33: El cim del Mont-roig tanca el circ lacustre de la Gallina i és un dels reptes excursionistes més apreciats de la zona 101
- Figura 4.34: El nucli d'Àreu ha experimentat notables transformacions i actualment es troba orientat, quasi totalment, al sector terciari 101
- Figura 4.35: L'abandonament de terrenys de pastura està generant una naturalització de la zona, fent avançar el bosc sobre antics conreus i prats generant una major continuïtat de la superfície forestal, fent augmentar el risc d'incendis i la pèrdua de l'antic patró agroramader dels nuclis de població de les valls de les Altes Nogueres 102
- Figura 4.36: Ainet de Besan ha vist modificada la seva antiga trama urbana per la construcció de noves edificacions i d'una carretera que el creua. Malgrat tot, manté part del seu encant tradicional..... 102
- Figura 4.37: Les canals d'allaus de Rovinets generen un paisatge forestal trencat molt visible a les obagues sobre el Pla de Boavi 102
- Figura 4.38: La situació de la ramaderia extensiva a la muntanya pirinenca es troba en una situació crítica i podria tenir conseqüències molt visibles en el territori si continua el seu abandonament, fent desaparèixer progressivament el paisatge humanitzat per un de naturalitzat 103
- Figura 4.39: La construcció de noves promocions de cases al poble de Tírvia, segurament alterarà la fesomia tradicional d'aquest nucli envoltat per prats 103
- Figura 4.40: El manteniment fins a dia d'avui de tradicions ancestrals com la baixada de Falles d'Isil és un reclam per a visitants que cerquen la celebració de festes amb un component paisatgístic molt arrelat 104
- Figura 4.41: L'adequació dels refugis de muntanya i la senyalització de rutes i recorreguts per fer a peu a la muntanya és una de les oportunitats que poden atraure visites a la zona i els seus paisatges per part de persones que cerquen els màxims valors de l'alta muntanya pirinenca, tant de les altes valls com dels paisatges humanitzats del fons de vall 104
- Figura 5.1: Esterrí d'Àneu, al bell mig d'una plana paisatgísticament fascinant i envoltat d'altives muntanyes i serres 113
- Figura 5.2: L'embassament de la Torrassa, tot i la seva artificialitat, té una aparença natural que desprèn placidesa i serenitat 114
- Figura 5.3: El poble d'Espot és un dels més concorreguts de la zona per ser porta d'entrada de l'estany de Sant Maurici i de l'estació d'Espot Esquí 114
- Figura 5.4: L'església romànica de Sant Joan d'Isil és una veritable joia arquitectònica enmig d'un paratge fluvial encisador 114
- Figura 5.5: Els cims i valls que flanquegen el riu de la Bonaigua sota una coberta ja discontinua de neus primaverals 114
- Figura 5.6: Una imatge hivernal de la cubeta d'Esterrí d'Àneu, amb les darreres cases d'aquest poble en

primer terme i l'estret de la Guingueta al fons	116	forestals i les àrees dedicades a l'agricultura i la ramaderia	121
Figura 5.7: Les espècies vegetals oromediterrànies cobreixen els vessants més baixos de les Valls d'Àneu, sota la imponent mirada dels cims de la capçalera de la Noguera Pallaresa	116	Figura 5.22: «Rasclant», de Miquel Seguer	122
Figura 5.8: Detall del sector nord-oriental de la Plana d'Esterri on s'aprecia clarament el canvi de pendent entre els profunds sòls que rebleixen la cubeta i els vessants ressecs i rocallosos que contempen la baixa vall d'Unarre	116	Figura 5.23: «Empacant», de Miquel Seguer	122
Figura 5.9: La complexitat geològica de la zona de l'estret de la Torrasa es manifesta amb tota la seva grandesa des d'Estais, permetent veure també les adaptacions de la vegetació a les orientacions que es deriven d'aquestes estructures	117	Figura 5.24: «Cavalls a la tardor», situada a Escalarre. Miquel Seguer	123
Figura 5.10: Marcada dissimetria entre la vegetació i l'estructura geològica de la solana i l'obaga a la vall d'Escart	117	Figura 5.25: La mollera d'Escalarre, a la cua de l'embassament de la Torrasa, és un hàbitat ideal per a espècies animals i vegetals de zones humides	123
Figura 5.11: La torre de defensa que domina, des de dalt d'un espadat rocós, el poble d'Escaló, a la confluència entre la Noguera Pallaresa i la vall d'Escart, és una important fita en el paisatge	118	Figura 5.26: Els pobles d'Esterri d'Àneu i València d'Àneu, separats per l'esperó on reposen les ruïnes del castell dels Comtes de Pallars, tanquen la plana d'Àneu pel seu sector nord	124
Figura 5.12: Vista d'Escaló, antiga vila closa, des del capdamunt del turó on s'emplaça la torre defensiva que domina el poble	118	Figura 5.27: Murs de pedra seca d'antics camps de conreu als inclinats vessants de la vall d'Unarre	124
Figura 5.13: Les serradores històriques ja han desaparegut i ara tan sols se'n mantenen algunes en forma de museu, com aquesta d'Alós d'Isil	119	Figura 5.28: L'església de Sant Just i Sant Pastor de Son, amb la seva característica torre de l'antic clos, és un dels edificis religiosos més destacats de la unitat	124
Figura 5.14: La ribera de la Noguera Pallaresa, a prop d'Escaló, en una fotografia antiga. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	119	Figura 5.29: Instal·lacions i pistes de l'estació d'esquí alpí d'Espot-Esqú, a tocar del poble d'Espot	125
Figura 5.15: Imatge antiga d'Esterri d'Àneu. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	119	Figura 5.30: Les activitats aquàtiques al curs de la Noguera Pallaresa, com el ràfting, són un puntal bàsic per l'economia de la unitat i la comarca, amb el seu pol de concentració al voltant de Llavorsí	125
Figura 5.16: La plana d'Esterri cada cop més es troba essent ocupada per infraestructures i activitats no associades a l'aprofitament agrari	120	Figura 5.31: Les falles d'Isil s'han convertit en una festa de gran arrelament entre la gent, que hi veu una evocació de la màgia pirinenca i una manera de donar inici a l'estiu la nit de sant Joan	126
Figura 5.17: Àmplia panoràmica sobre l'atractiva vall d'Unarre, des del petit poble de Cerbi, el més alt d'aquesta coma lateral de les Valls d'Àneu	120	Figura 5.32: La carretera C-13 al seu pas per la Guingueta d'Àneu, a la vora de la Noguera Pallaresa i l'embassament de la Torrasa	126
Figura 5.18: El diminut poble de Burgo, a la vall d'Unarre, comença a tenir una aparença de nucli quasi engolit per la massa forestal que l'envolta	120	Figura 5.33: El centre d'educació ambiental de les Planes de Son, de l'Obra social de CatalunyaCaixa es troba a escassos quilòmetres del poble de Son	126
Figura 5.19: El sector més septentrional de la plana d'Esterri d'Àneu mostra un exemple de la multiplicitat d'usos del sòl, en un mosaic entre la diversitat i l'impacte paisatgístic d'algunes infraestructures i construccions	121	Figura 5.34: El mirador de Burgo és una veritable balconada sobre la plana d'Àneu i indret de parada indiscutible si es fa una visita pels pobles de la vall d'Unarre	127
Figura 5.20: El sector meridional de la unitat mostra paisatges d'orografia esquerpa, amb pobles arrapats als pocs indrets planers que històricament han permès el conreu de les terres que els envolten	121	Figura 5.35: La crisi i l'abandonament de les activitats agroramaderes fa que el paisatge prengui progressivament una major presència forestal i l'orientació turística fa que es necessitin més i millors carreteres com la variant d'Esterri d'Àneu i l'arranjament de la que puja cap al port de la Bonaigua	127
Figura 5.21: El paisatge de la plana d'Àneu manté un interessant equilibri entre les zones		Figura 5.36: Ric mosaic agroforestal de la plana d'Àneu, al voltant del nucli d'Escalarre i de l'indret de Santa Maria d'Àneu	128
		Figura 5.37: Les instal·lacions i construccions lligades a l'aprofitament hidroelèctric conviuen ara també amb els nous creixements urbans als nuclis més turístics de la unitat, com ara Espot	128

- Figura 5.38: Con de dejecció sobre el qual està emplaçat el poble de la Guingueta d'Àneu, el novembre de 1982 128
- Figura 5.39: Construccions de vivendes de segona residència a l'entrada del poble d'Alós d'Isil 129
- Figura 5.40: Noves construccions aïllades amb una tipologia constructiva nova en relació a la vernacular dels pobles pirinencs. A la fotografia, el creixement urbà d'Esterrí d'Àneu 129
- Figura 5.41: La millora de les carreteres d'accés als petits pobles de la unitat afavoreix la població local i la població visitant i és un signe de dinamisme que, en alguns casos, ha anat associat al creixement urbanístic residencial 129
- Figura 5.42: Els pobles més petits i aïllats de la unitat, com aquest de Llavorre, malden per mantenir la població i el paisatge que els envolta 130
- Figura 5.43: La massa forestal penetra cada cop més a l'interior dels pobles, fruit del procés naturalitzador derivat de l'abandonament de l'activitat agroramadera 130
- Figura 5.44: Les infraestructures elèctriques, presents en el paisatge d'aquesta unitat, han alterat la imatge de certs indrets i pobles de vegades de forma contradictòria amb els valors paisatgístics cosa que repercuteix en l'atractiu turístic 130
- Figura 5.45: L'elaboració de productes gastronòmics artesanals ha resultat ser un negoci amb molta bona acceptació per part dels visitants, amb estrets lligams amb el paisatge i l'activitat ramadera tradicional 131
- Figura 6.1: La panoràmica des del cim de la Torreta de l'Orri és la millor de la unitat i una de les més extenses de l'Alt Pirineu i Aran 141
- Figura 6.2: El poble d'Ars, a les Valls de Valira, és presidit per un campanar de planta circular ... 142
- Figura 6.3: Al sud de la unitat s'hi troben alguns dels pobles més alts del Pirineu, empetitits per l'extens panorama que els envolta 142
- Figura 6.4: Romadriu és un dels nuclis més amagats de la unitat i el paisatge que l'envolta és també un dels més canviants 142
- Figura 6.5: El Pic de l'Orri, amb 2.439 metres d'altitud, és la màxima elevació de la unitat i se situa al seu sector nord-occidental 142
- Figura 6.6: La vall del riu de Civís, tributària de la Valira, al sector nord-est de la unitat 144
- Figura 6.7: L'entorn de Guils del Cantó, a prop de la collada homònima, mostra contrastos cromàtics de gran interès paisatgístic 144
- Figura 6.8: Les solanes que envolten els pobles més elevats de la unitat són un mosaic de prats, deveses en expansió i el domini dels matollars que succeeixen antics camps abandonats 144
- Figura 6.9: Els extensos plans de Taús han estat i són ara encara un paisatge ramader 145
- Figura 6.10: Les esteles i creus de pedra esculpides denoten la importància religiosa de l'antic poder del vescomtat de Castellbò, que ha estat durant segles també un centre decisiu en la creació del paisatge d'aquesta vall. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 145
- Figura 6.11: Vila de Castellbò a la primera meitat del segle XX. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 146
- Figura 6.12: Aspecte compacte del poble de Taús, vinculat històricament a la ramaderia i al batec estacional de la transhumància 147
- Figura 6.13: Els Castells és el darrer poble de les Valls d'Aguilar i la seva trama urbana sobta per les instal·lacions d'una granja al capdamunt, essent un element que altera el perfil tradicional del poble, però que permet fixar població dedicada al sector primari 148
- Figura 6.14: Les Valls d'Aguilar són un niu de llegendes que ara s'han donat a conèixer a partir d'un itinerari pels seus pobles, en un compendi de mitologia pirinenca il·lustrada a través de les ceràmiques de l'artista Carme Invernó 149
- Figura 6.15: Extenses boscoses a l'alta vall de Siarb, a les Comes de Rubió, una de les diverses valls que neixen als peus de la Torreta de l'Orri 149
- Figura 6.16: Molts cursos fluvials conserven llargs trams de bosc de ribera 149
- Figura 6.17: La vall de Castellbò amaga petits pobles d'arquitectura vernacular i poc alterada, com aquest de Santa Creu de Castellbò 150
- Figura 6.18: Aspecte de la gran solana on s'emplacen els petits pobles de Pallerols del Cantó, Cassovall i Avellanet, a la vall del riu de Pallerols 151
- Figura 6.19: Poble de Castellbò, on hi destaquen les restes del castell vescomtal i el campanar de l'antiga col·legiata de Santa Maria 151
- Figura 6.20: El petit i interessant temple de Sant Martí de Taús es troba aïllat del nucli urbà 151
- Figura 6.21: Els edificis, els remuntadors mecànics i el traçat de les pistes d'esquí alpí de Portainé formen part del paisatge productiu del vessant septentrional de la Torreta de l'Orri, al municipi pallarès de Rialp 152
- Figura 6.22: El nou santuari de Sant Joan de l'Erm substitueix l'arruïnada i històrica Sant Joan de l'Erm Vell i es troba situat al pla de la Basseta, al costat del refugi del mateix nom on hi ha les instal·lacions dels circuits de l'estació d'esquí de fons, en uns magnífics paratges forestals també carregats de molta força simbòlica 152
- Figura 6.23: Des del pla de la Basseta, a Sant Joan de l'Erm, parteixen una gran quantitat de recorreguts per fer a peu, en bicicleta de muntanya i fent esquí de fons a l'hivern, que permeten assolir indrets de gran bellesa a l'entorn de l'Orri, de la Ribalera i de l'alta vall de Castellbò 153

Figura 6.24: La carretera que ressegueix els pobles de les Valls d'Aguilar passa pel panoràmic poble de la Guàrdia d'Ares, des d'on s'obtenen grans vistes de l'Urgellet, les muntanyes de la zona de Perafita - Tossa Plana de Lles i el Cadí	154	Figura 7.7: La cubeta de Bono, a la vall de Barravés, on el llit de la Noguera Ribagorçana s'estén sense cap impediment d'origen antròpic	170
Figura 6.25: Els sectors més elevats de les Valls d'Aguilar encara conserven notables mostres d'una ramaderia extensiva cada cop més en decreixement, com la zona del coll de les Iglésies i la serra de Taús	155	Figura 7.8: Els estreps rocallosos del cim del Montsent de Pallars trenquen el patró general de relleus suaus i cims arrodonits dominants a la unitat	170
Figura 6.26: Alguns pobles de la unitat han sabut aprofitar turísticament el paisatge del silenci i la tranquil·litat a través de diverses iniciatives de turisme rural	155	Figura 7.9: Estratificació de les cobertes vegetals en un vessant de la capçalera de la vall Fosca, a prop de Cabdella	171
Figura 6.27: Les línies d'alta tensió i les pistes d'esquí alpí de Portainé són els principals impactes visuals que afecten les grans masses forestals de la zona de l'Orri	155	Figura 7.10: La Noguera de Tor, a la vall de Boí, forma una plana al·luvial on s'hi ha desenvolupat un salençar gràcies al rebliment del petit pantà de Cardet, que actualment és un hàbitat de gran riquesa tant de fauna com de flora	171
Figura 6.28: Les activitats extractives són escasses a la unitat, però generen impactes, encara que siguin locals i reduïts, com aquesta de les Valls d'Aguilar	155	Figura 7.11: El mosaic que conforma el paisatge dels fons de vall s'ha anat construint, en molts casos, ja des d'abans del feudalisme. A la foto, la Ribera de Sort, a Saverneda	172
Figura 6.29: El mosaic agroforestal esquitxat de petits poblets d'arquitectura rural és un dels valors a preservar fomentant activitats que fixin població, frenin l'emboscament accelerat i donin a conèixer paisatges amagats d'interès	156	Figura 7.12: L'especialització ramadera a la unitat té orígens quasi mil·lenaris i el coll de Triador, entre la vall d'Àssua i la vall Fosca, és un dels indrets amb més carrega de ramats de la zona	172
Figura 6.30: L'estació d'esquí nòrdic de Sant Joan de l'Erm té molts anys d'història al seu darrere i, ara, la possibilitat de gaudir d'aquests paisatges del Parc Natural de l'Alt Pirineu a l'hivern ha de permetre donar un impuls a una activitat saludable i respectuosa amb l'entorn	157	Figura 7.13: El bestiar boví té una forta presència a la unitat gràcies a les condicions climàtiques i orogràfiques que els permeten gaudir de molt bons terrenys de pastura	173
Figura 6.31: L'abandonament de les activitats agroramaderes fa que els matollars i el bosc vagin colonitzant de mica en mica antics camps i prats provocant una homogeneïtzació i una pèrdua de diversitat paisatgística	157	Figura 7.14: Canonada de pressió de la Central Hidroelèctrica de Cabdella. El conjunt arquitectònic de la central s'ha convertit en un element de fort arrelament en el propi paisatge de la vall Fosca	173
Figura 6.32: El binomi tipologia constructiva i paisatge dels nuclis de població manté una sintonia única en molts dels pobles de la unitat i el seu manteniment és molt important de tenir en compte	157	Figura 7.15: Imatge històrica de les instal·lacions del balneari i del santuari de Caldes de Boí a la primera meitat del segle XX. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	173
Figura 7.1: El Plano de Barruera, en plena vall de Boí, gaudeix d'un mosaic paisatgístic ric i variat, de gran interès pels elements romànics, naturals i agrícoles	167	Figura 7.16: La vila de Sort en una imatge que es podria correspondre al moment de la descripció feta per Josep Maria Espinàs. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida	174
Figura 7.2: Pas de la Noguera de Tor pel poble de Barruera	168	Figura 7.17: Una imatge actual del poble de Sort permet copsar els canvis ocorreguts respecte la imatge antiga de la figura anterior (7.16)	174
Figura 7.3: El Pirineu d'influència més mediterrània que viu encara de la ramaderia es pot trobar en racons com la petita vall d'Escós	168	Figura 7.18: L'empremta de l'arquitectura romànica dona una forta càrrega simbòlica i exclusiva al paisatge de la vall de Boí, on aquest estil assoleix el grau d'excel·lència	175
Figura 7.4: Bona part de la unitat, però sobretot la vall de Boí, és esquitxada d'esglésies d'estil romànic	168	Figura 7.19: El mosaic de boscos naturals, boscos de coníferes de repoblació i prats supraforestals té, a la vall Fosca, una de les seves màximes expressions	175
Figura 7.5: La millor manera d'observar els cims i els circs glacials que tanquen les valls de la unitat és ascendint algun dels seus pics	168	Figura 7.20: La Coma de Mulleres i la Pica de Cerví són l'escenari per on s'estenen les pistes de l'estació de Boí-Taüll, actualment la més gran de la zona	175
Figura 7.6: Paisatge d'alta muntanya a la Coma del Port de Rus, antic pas de muntanya que comunica l'alta vall Fosca amb la vall de Boí	170	Figura 7.21: El poble d'Espui, a la vall Fosca, en una representació del pintor Joan Subirà	176
		Figura 7.22: Bestiar a les pastures de la vall de Boí, una obra del pintor Òscar Sanchís	176

- Figura 7.23: El poeta del poble, Mn Jacint Verdaguer, va retratar profundament el paisatge d'aquestes vall en les seves obres 177
- Figura 7.24: Dibuix del salençar de Barruera, al punt d'informació d'aquest espai de notable interès ecològic i paisatgístic 177
- Figura 7.25: Cascada a la vall de Riquèrna, a la zona perifèrica del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici 178
- Figura 7.26: El poble d'Erill la Vall, a la vall de Boí, destaca pel seu campanar sobresortint de la resta de construccions del nucli i pels seus voltants on hi dominen els prats i els arbres esparsos 178
- Figura 7.27: El mosaic de boscos, prats i roca, juntament amb les boires i les primeres neus de la temporada, donen als cims entre la vall Fosca i la vall d'Àssua uns colors i unes textures molt vistoses 178
- Figura 7.28: L'església de Sant Feliu de Barruera, tot i ser més modesta que d'altres de la vall de Boí, és un molt bon exemplar del romànic religiós de la zona 179
- Figura 7.29: El temple de Sant Joan de Boí es troba situat en un indret de gran bellesa on es fon amb el paisatge muntanyenc d'aquesta zona de la vall de Boí 179
- Figura 7.30: Molts petits pobles de la vall d'Àssua encara mantenen la seva estructura i tipologia constructiva original, tot i els signes evidents, en alguns casos, de l'abandonament 180
- Figura 7.31: La Central de Cabdella i la nova urbanització d'Espui, a la vall Fosca, són dos exemples de valors productius allunyats en el temps 181
- Figura 7.32: La fira de la Pobleta de Bellveí és una de les més concorregudes i consolidades de la zona i reuneix cada any ramaders, artesans i un bon nombre de visitants 181
- Figura 7.33: Les carreteres que s'enfilen cap a la vall d'Àssua ofereixen sovint bones panoràmiques de la vall de la Noguera Pallaresa; en aquest cas, el poble de Rialp des de la carretera de Caregue ... 182
- Figura 7.34: El salençar de Barruera disposa d'algun recorregut per conèixer la zona a peu i és un lloc de pas de la ruta de l'Aigua, que recorre bona part de les principals valls de l'Alta Ribagorça 182
- Figura 7.35: Panells d'informació de rutes per conèixer la vall de Boí a peu, a Barruera 182
- Figura 7.36: Túnel de la Via Verda de l'antic carrilet de l'estany Gento, a la vall Fosca 183
- Figura 7.37: Els nous creixements urbanístics residencials no només tenen lloc a les valls i als nuclis de més afluència turística, també arriben a pobles que, tot i estar a la vora de les principals carreteres (a la fotografia, Baro), s'havien mantingut tan sols com a indrets de pas 185
- Figura 7.38: La demanda de noves i més ràpides carreteres té una especial incidència a la vall de Barravés, on s'ha construït el nou túnel de Vielha 185
- Figura 7.39: Els moviments de massa són un dels riscos de les pastures de l'Alt Pirineu 185
- Figura 7.40: Els impactes derivats de l'aprofitament hidroelèctric dels rius de la zona són uns dels que han deixat més empremta sobre el territori, com és el cas de la presa de Sallente 186
- Figura 7.41: El control dels creixements urbanístics residencials i la consolidació d'assentaments com el Pla de l'Ermita, a Taüll, ha de ser una prioritat per a les valls d'aquest paisatge 187
- Figura 7.42: Tan important és el manteniment del llegat arquitectònic romànic com apostar per la contenció i la reforma de les trames urbanes tradicionals 187
- Figura 7.43: Els esports d'aventura, com el ràfting, juguen un paper important en l'economia dels pobles de la vall de la Noguera Pallaresa 187
- Figura 8.1: Panoràmica de Perves i de les muntanyes de Manyanet i la vall Fosca des del cap del coll de la Creu de Perves 197
- Figura 8.2: El murallam calcari de la serra de Sant Gervàs és un referent visual de la unitat totalment inconfusible 198
- Figura 8.3: L'encimbellat poble de Sarroca de Bellera vigila atentament el pas del riu de Bellera entre Xerallo i Senterada 198
- Figura 8.4: L'estany de Montcortès és un dels elements singulars d'aquest paisatge 198
- Figura 8.5: La façana fluvial del Pont de Suert fa encara recordar la vida d'aquest poble en relació amb la Noguera Ribagorçana 198
- Figura 8.6: Les roques vermelloses d'estrats fortament inclinats són una nota dominant del paisatge de la vall baixa de Manyanet, a la zona de Benés i la Mola d'Amunt 200
- Figura 8.7: Els altius espadats rocallosos de la cara sud de la serra de Sant Gervàs, de colors gairebé sempre il·luminats i realçats pel sol 200
- Figura 8.8: Boscos de roure i pi als vessants nord-orientals de la serra de Sant Gervàs, a prop del barranc del Bosc de Corroncui 200
- Figura 8.9: L'estany càrstic de Montcortès culmina el fantàstic paisatge del Pla de Corts, enmig d'un interessant mosaic agroforestal esquitxat de petits poblets 201
- Figura 8.10: Una imatge antiga del poble de Perves i els seus voltants. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 201
- Figura 8.11: Fotografia antiga que mostra un antic camí d'accés a Viu de Llevata delimitat per murs de pedra seca i per fileres d'arbres, com ja pocs se'n veuen actualment. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 202
- Figura 8.12: Vista del Pont de Suert, la capital de l'Alta Ribagorça, abans del seu notable creixement urbà. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 202

Figura 8.13: Els petits pobles al límit del despoblament i quasi envoltats del tot per la boscúria, com aquests de Manyanet i el Mesull, a la vall de Manyanet, són una de les notes d'aquest paisatge	202	Sant Gervàs i gaudir d'alguns dels millors paratges i panoràmiques dels Prepirineus	208
Figura 8.14: El Pont de Suert és el nucli més gran i més poblat de la unitat i el seu perímetre urbà s'ha incrementat notablement els darrers anys ocupant terrenys agrícoles molt bons de la plana al·luvial que envolta el cap comarcal de l'Alta Ribagorça	203	Figura 8.28: El «camí de l'aigua» i la ruta pels pobles entre el Pont de Suert i el pont de Saraís són només algunes de les moltes propostes que ofereix aquest sector de Sant Gervàs - Montcortès	208
Figura 8.15: Capestany i l'estany de Montcortès, en una pintura del mestre de la Poble de Segur Josep Subirà	203	Figura 8.29: El poble de Perves es troba a la vora de l'Eix Pirinenc, a poca distància del coll de la Creu de Perves i dels amplis altiplans encara eminentment agraris de Corroncui.....	209
Figura 8.16: Peramea, el poble més fotogràfic del Pla de Corts, pintat pel paisatgista Josep Subirà	204	Figura 8.30: Les noves promocions immobiliàries també s'han vist proliferar a alguns dels petits pobles més propers al Pont de Suert i a la vall de Boí	209
Figura 8.17: El pantà de Llesp és un petit reducte de fauna aquàtica i d'espais humits de notable interès a la vall de la Noguera de Tor	204	Figura 8.31: Les instal·lacions fabrils del nucli de Xerallo són ara un punt d'especial atenció en el planejament territorial	210
Figura 8.18: Les altes muntanyes de la vall Fosca i la vall de Manyanet donen un toc encara més estètic al paisatge de la vora de l'estany de Montcortès	204	Figura 8.32: Les construccions, les infraestructures i les instal·lacions de generació, transformació i conducció elèctrica són elements que, en certs llocs de la unitat, es concentren tot generant impactes visuals i fins i tot acústics	210
Figura 8.19: L'ermita de Sant Salvador d'Irgo és una petita joia del romànic embellida per l'excelsa panoràmica que domina	205	Figura 8.33: L'arranjament de l'N-260 (Eix Pirinenc) com a via ràpida entre la Poble de Segur i Xerallo	210
Figura 8.20: Avellanos, a la vall de la Valiri, és un d'aquells nuclis petits, compactes i altius que dominen grans panoràmiques i que són dignes de visitar per trobar-se a mig camí de les grans valls i les grans muntanyes de la zona	205	Figura 8.34: El paisatge agroramader del pla de Corroncui és un exemple a exportar a molts altres indrets de la unitat, per generació de paisatge, per fixació de població i per elaboració de productes de qualitat amb valor afegit	211
Figura 8.21: Quan el nivell de les aigües de l'embassament d'Escales ho permet, encara es poden veure les ruïnes de l'històric monestir de Lavaix, situat ara a la cua del pantà i a escassa distància del Pont de Suert, a la vall de la Noguera Ribagorçana	206	Figura 8.35: El paisatge rural de la tranquil·litat però al límit del despoblament i l'abandonament general és un factor que podria ser aprofitat per un turisme rural lligat a una recuperació progressiva de l'activitat agrícola i ramadera	211
Figura 8.22: Les infraestructures per a l'aprofitament hidroelèctric i els blocs d'habitatges són de ben segur els exemples més patents en el paisatge del sector productiu de Sant Gervàs - Montcortès, molt ben representats al seu nucli principal, el Pont de Suert	206	Figura 8.36: El creixement urbanístic del Pont de Suert fa difícil poder distingir el bonic casc antic de la població quan hom travessa el nucli a través de la carretera N-230	211
Figura 8.23: La festa de les falles de Vilaller és una de les moltes que se celebren als pobles de l'Alta Ribagorça i que cada cop apleguen més gent, marcant l'inici de l'estiu	206	Figura 8.37: Alguns pobles i ermites com la de Sant Salvador d'Irgo concentren interessants valors històrics i estètics realment espectaculars, amb grans panoràmiques dignes de ser contemplades	212
Figura 8.24: El poble de Perves i les altes muntanyes de la unitat veïna de les Pastures de l'Alt Pirineu des del gran mirador natural del coll de la Creu de Perves	207	Figura 9.1: La serra del Cadí vista des del Pla de les Forques, un veritable mirador natural privilegiat de tota la Plana de l'Urgellet	221
Figura 8.25: El poble de Malpàs és un punt de partida d'interessants rutes per les valls de Peranera i d'Erta, contrades plenes de racons solitaris i d'indrets de gran bellesa	207	Figura 9.2: El riu Segre al seu pas per Arfa, a Ribera d'Urgellet	222
Figura 8.26: Peramea no és només interessant per la seva arquitectura urbana sinó també pel canvi de paisatge que representa l'indret on s'assenta: dels feréstecs engorjats de Collegats als suaus altiplans del Pla de Corts	207	Figura 9.3: La Seu d'Urgell, a la confluència del Segre i la Valira, vista des del Pla de les Forques, amb la serra de Nabiners al fons	222
Figura 8.27: Els plans d'Adons són un bon punt de partida per assolir les carenes culminants de		Figura 9.4: La multiplicitat d'usos i el contrast entre plana i muntanya és el tret distintiu del paisatge entre Castellciutat i Montferrer	222
		Figura 9.5: Vista del sector oriental de la Plana de l'Urgellet, entre La Seu d'Urgell i Alàs, amb la serra del Cadí al fons	222

- Figura 9.6: Prats de dall i regadius a la vora del Segre al seu pas per Montferrer, en clar contrast amb el continu forestal de bosc mixt que tapissa els seus turons i serrats dels voltants 224
- Figura 9.7: Les obagues dels contraforts occidentals del Cadí es troben tapissades d'extenses pinedes, com aquestes del sector del coll de Creus, al límit amb la unitat de la Vansa 224
- Figura 9.8: La major part de la plana al·luvial del Segre és ocupada per prats de dall i per vegetació de ribera, tot i les amenaces que ha de suportar aquest tipus de vegetació per treballs d'endegament del riu 224
- Figura 9.9: Els serrats baixos que envolten la plana es caracteritzen per una coberta vegetal i una tipologia de conreus d'influència clarament mediterrània, com en aquest indret proper a Vilamitjana 225
- Figura 9.10: La Torre de Solsona, a Castellciutat, és un vestigi de la importància que va tenir aquest emplaçament en temps passats, dominant altivament la Plana i la Ribera d'Urgellet 225
- Figura 9.11: En aquesta fotografia antiga s'aprecia molt millor que ara la dominància de les infraestructures defensives de Castellciutat, des dels camps propers a La Seu d'Urgell. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 226
- Figura 9.12: Fotografia antiga que mostra el pas d'un ramat d'ovelles per davant de la porta de la catedral de La Seu d'Urgell. Font: Servei d'Audiovisuals de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida 226
- Figura 9.13: Els canvis en l'ús productiu del territori van donar lloc a l'abandonament d'aquells poblets més allunyats de les modernes infraestructures de comunicació i amb sòls menys aptes per l'activitat agrícola, com aquest de Morters, situat a la Solana d'Anserall 227
- Figura 9.14: Els prats de dall de regadiu ocupen totes les zones planes a la vora del Segre, aprofitant al màxim els terrenys més meridionals de la unitat abans d'endinsar-se al congost de Trespunts. A la fotografia, els prats que hi ha entre els Hostalets de Tost i la Reula 227
- Figura 9.15: La Seu d'Urgell, vista des del Pla de les Forques, ofereix una clara visió dels diferents períodes i estils constructius que li donen aquesta imatge actual tan heterogènia i eclèctica 227
- Figura 9.16: El poble d'Arcavell, d'una imatge típicament pirinenca, es troba a l'extrem nord de la unitat a tocar de la frontera amb Andorra 228
- Figura 9.17: La catedral de la Seu és un bon exemple d'aquests escenaris buscats per aquests pintors, que trobaven en la capital de l'Alt Urgell les imatges costumistes de finals del XIX en combinació amb els fons escènics del Cadí 229
- Figura 9.18: La Seu d'Urgell, la vegetació de ribera i els prats al voltant del Segre i de la Valira, els boscos de les serres i el murallam rocallós de la cara nord del Cadí són elements que es combinen per donar lloc a un dels paisatges d'estètica més variada de la unitat 229
- Figura 9.19: Molt a prop de La Seu d'Urgell, Castellciutat i la seva ciutadella ofereixen elements de notable interès històric 230
- Figura 9.20: Detall de les porxades del carrer dels Canonges, al casc antic de La Seu d'Urgell, on hi ha l'antic hostel de Cal Roger, un dels edificis de més interès històric i arquitectònic del lloc 230
- Figura 9.21: Molt a prop d'Anserall, a les Valls de Valira, hi ha les restes consolidades de l'antic monestir de Sant Serni de Tavèrnoles, un edifici de gran valor religiós, històric i arquitectònic 230
- Figura 9.22: Les instal·lacions i els serveis que acompanyen l'activa duana de la Farga de Moles, a la frontera amb Andorra, són només un petit reflex de les implicacions territorials que representen el veïnatge amb el petit Principat dels Pirineus 231
- Figura 9.23: Ja sigui amb miradors habilitats, com aquest d'Ortedó, o sense habilitar, els cims i carenes que envolten La Seu d'Urgell de seguida permeten albirar grans panoràmiques de la Plana de l'Urgellet 232
- Figura 9.24: La proliferació de nous usos residencials, industrials, lúdics i esportius als voltants de La Seu d'Urgell, generen un paisatge variat però caòtic, que va substituint als petits conreus d'horta i de fruiters propers al nucli urbà 232
- Figura 9.25: Les noves activitats econòmiques relacionades amb el turisme del golf han portat a la creació de l'Aravell Golf Andorra, situat entre els pobles de Bellestar i Aravell, transformant completament el paisatge forestal i urbà de la zona i eliminant qualsevol vestigi d'activitat agroramadera 232
- Figura 9.26: Pobles com el Pla de Sant Tirs, a la Ribera d'Urgellet, s'han vist afavorits per les directrius del Pla Territorial de l'Alt Pirineu i Aran pel que fa a creixements urbans donada la seva situació avantatjosa a la vora de l'Eix Pirinenc i l'Eix del Segre, fent que les noves construccions comencin a envoltar la posició alterosa del nucli urbà antic 233
- Figura 9.27: El treball de la fusta continua tenint un paper destacat en alguns llocs de la Plana de l'Urgellet, on subsisteixen serradores de grans dimensions com la de Montferrer 233
- Figura 9.28: Els paisatges dels voltants dels pobles de Bellestar i d'Aravell cada cop més apareixen esquitxats de noves construccions residencials aïllades de molt baixa integració en un entorn molt canviant i dinàmic 233
- Figura 9.29: La urbanització el Balcó del Pirineu, a Montferrer, és l'exemple de l'urbanisme de baixa densitat que crea impactes en una zona ja molt transformada pels polígons industrials, essent també un risc pels seus habitants degut a possibles moviments d'uns terrenys inestables 234
- Figura 9.30: Infraestructures viàries cada cop de més capacitat, aeroportuàries i elèctriques són elements que causen un cert impacte visual entre els pobles del Pla de Sant Tirs i Adrall 234
- Figura 9.31: El nucli d'Alàs, per la seva situació favorable quant a proximitat a La Seu d'Urgell i a les principals carreteres que travessen la unitat, és un dels que el Pla Territorial permet un major creixement urbà 234
- Figura 9.32: La reactivació de l'aeroport de La Seu d'Urgell i Andorra pot comportar canvis importants en l'activitat econòmica de la zona i originar nous impactes 235
- Figura 9.33: La mala ordenació del polígon industrial de Montferrer, que ha permès la implantació de naus industrials sense cap mena d'integració en el paisatge de la zona, és un de les màximes debilitats que

afecten els voltants de La Seu d'Urgell i en degraden la seva imatge arribant-hi a través de l'Eix del Segre 235

Figura 9.34: L'herència de les Olimpíades de Barcelona 92 a La Seu d'Urgell es tradueix en el Parc del Segre, una instal·lació de referència pel turisme esportiu a l'Alt Pirineu 236

Figura 9.35: L'edifici de l'antiga farinera de Montferrer s'ha transformat en museu, afavorint el manteniment d'aquesta interessant construcció i la divulgació d'una activitat ja perduda però amb notable relació amb el paisatge de la unitat 236

Figura 10.1: A l'hivern, la neu cobreix les altes comes de la Solana del Baridà 245

Figura 10.2: El circ de la Muga, a l'alta vall de la Llosa, destaca pels seus petits estanys i els cims de formes suaus i arrodonides 246

Figura 10.3: Bescaran és un poble de cases de pedra fosca de gran interès arquitectònic i envoltat d'un paisatge feréstec 246

Figura 10.4: Quasi tota la Solana del Baridà és ben visible des dels miradors de l'obaga del Cadí, com el del poble d'Ortedó 246

Figura 10.5: El pla de les Someres, sota la Tossa Plana de Lles, és una veritable balconada sobre la vall del Segre i la serra del Cadí 246

Figura 10.6: Paisatge d'alta muntanya als estanys de la Pera i la serra del Sirvent, vistos des del cim del Monturull 248

Figura 10.7: L'estany petit de la Muga es troba envoltat de tarteres granítiques i petits herbeis sota l'altiu cim de la Tossa Plana de Lles, el més alt de la Solana del Baridà, formant un petit circ glacial a la capçalera de la vall de la Llosa 248

Figura 10.8: Els extensos boscos comunals de coníferes de les muntanyes de Lles i Aransa s'aprofiten forestalment encara avui i, a l'hivern, les pistes que els recorren permeten als esquiadors de fons gaudir d'un magnífic paisatge nevad de forts contrastos 248

Figura 10.9: Les rouredes i alzinars de caràcter més mediterrani, juntament amb petits camps als voltants dels pobles, formen part del paisatge vegetal de la franja meridional de la unitat, com és el cas de Castellnou de Carcolze 249

Figura 10.10: Els rasos de Caborreu i la collada de Piners han estat tradicionalment una important zona de pas de persones i de bestiar entre Catalunya i Andorra, allunyada de les valls principals 249

Figura 10.11: Les terrasses dels camps que envolten Castellnou de Carcolze, les espècies arbòries que encara perduren i alguns topònims de la zona són un testimoni de la varietat de conreus d'influència mediterrània que formaven part del paisatge agrícola d'aquest racó de la Solana del Baridà 250

Figura 10.12: Les pastures alpines de Caborreu i del Calm Ramonet són fruit de segles d'intervenció humana per guanyar terreny per tal d'augmentar la càrrega ramadera d'uns espais que permeten un molt bon aprofitament dels seus recursos pel bestiar 250

Figura 10.13: Avui les cases de Lles de Cerdanya no tenen res a veure amb aquestes antigues descripcions, però el mosaic de prats i boscos que envolta el poble encara amaga certs vestigis d'aquest passat basat en l'explotació dels recursos ramaders i forestals 251

Figura 10.14: La pèrdua del patró que caracteritza els nuclis d'aquesta zona pels prats i les feixes que els envolten abans de donar pas al bosc és ben visible a pobles com Bescaran, on el pas del temps va deteriorant els murs de pedra seca tan característics del lloc 251

Figura 10.15: La vall de la Llosa és un compendi dels trets paisatgístics que es poden trobar a la Solana del Baridà, on hi predominen els boscos, les pastures, els masos i petits pobles com aquest de Coborriu de la Llosa, enfilat en una petita vall lateral 251

Figura 10.16: El petit nucli de Viliella, enlairat sobre un replà al vessant de ponent de la vall de la Llosa, manté amb respecte la seva interessant arquitectura enmig de prats de pastura i camps de conreu 252

Figura 10.17: Els prats alpins, els boscos de coníferes i els roquissars d'alta muntanya dels cims formen part del mosaic paisatgístic de més presència a l'àmbit de la Solana del Baridà 252

Figura 10.18: Els estanys de la Pera, juntament amb altres petits estanys d'altres petits circs de la unitat, es troben enmig de paisatges molt valorats per part de visitants i curiosos que cerquen gaudir dels espais d'alta muntanya d'aquest sector del Pirineu de la Cerdanya 253

Figura 10.19: El nucli d'Arànsers, envoltat de prats de pendents suaus i de feixes de conreu abandonades, juntament amb el seu aspecte compacte i el seu altiu campanar, és dels nuclis més atractius del sector cerdà de la Solana del Baridà 254

Figura 10.20: Els foscos esquistos de les muntanyes del sector nord-oest de la Solana del Baridà marquen l'aparença feréstega de cims com el pic de Perafita i el Monturull 254

Figura 10.21: L'aïllat campanar de l'església de Sant Martí de Bescaran és un element arquitectònic d'interès històric i simbòlic indiscutible 254

Figura 10.22: Les instal·lacions i serveis de l'estació d'esquí nòrdic d'Aransa es troben a l'indret del Fornell, al bell mig d'extensos boscos de coníferes que són un regal pels esquiadors a l'hivern i pels caminants, ciclistes i conductors de 4x4 a l'estiu 255

Figura 10.23: Les estacions d'esquí nòrdic (Lles i Aransa), els cims i estanys del nord de la unitat i els hostals i restaurants són les destinacions més apreciades pels visitants de la Solana del Baridà 255

Figura 10.24: Els recorreguts per fer a peu proposats per les estacions d'esquí de Lles i d'Aransa s'han ampliat amb les rutes senyalitzades per l'espai d'interès natural de la Tossa Plana de Lles-Puigpedrós 256

Figura 10.25: Eugues i cavalls formen part indissoluble del paisatge ramader de les pastures d'alta muntanya durant l'estiu, com aquestes a la vora de l'estany gran de la Muga, sota el pic del mateix nom i la Tossa Plana de Lles 256

Figura 10.26: Les condicions d'innivació de les estacions d'esquí de fons són cada cop més problemàtiques i tot i refugis com aquest de Cap del Rec (Lles), oberts tot l'any, no s'acaba de trobar la manera de desestacionalitzar l'afluència turística 256

Figura 10.27: Els prats que s'estenen per damunt del poble de Lles de Cerdanya han vist aparèixer xalets i blocs d'apartaments aïllats poc integrats al paisatge d'aquest indret de transició entre el nucli de població i els grans boscos comunals de coníferes 257

Figura 10.28: Els boscos de coníferes recuperen terreny a les pastures donada la menor pressió ramadera i la manca de manteniment d'aquestes en indrets que ara guanyen valor com a espais lúdics per gaudir de les activitats esportives a l'alta muntanya 257

Figura 10.29: La capçalera de la vall de la Llosa, però també el curs mitjà i baix del riu que la recorre, s'envolta de paisatges de gran interès per visitants i població local 258

Figura 10.30: Masos com els del Vilar, en plena vall de la Llosa, subsisteixen amb l'activitat agroramadera, que es troba amenaçada per diversos factors però que és indispensable de mantenir per la seva contribució al manteniment de l'excel·lència, varietat i riquesa del paisatge de la Solana del Baridà 258